

Sveriges fängelsemuseum i Gävle

Sveriges fängelsemuseum visar och berättar om brott, straff och människosyn från medeltid till nutid. Syftet är att bidra till ett socialt hållbart samhälle och att fokusera på mänskliga rättigheter. De har tillgång till två olika fängelsebyggnader på ursprunglig plats. Den ena är slottshäktet från 1732 där fångar satt och väntade på sina straff och den andra är cellfängelset från 1847 där fångar avtjänade sina straff fram till 1986.

Förutsättningar:

Finns skolor i närheten och många kan åka stadsbuss, vilket medför att man kan ha både kortare och längre besök från skolor i alla stadier. I byggnaderna finns spöken, oavsett om man tror på dem eller inte. Utställningarna är ganska trånga, eftersom cellerna inte är tänkta för mer än en person. Det kommer ev. att finnas tillgängliga utrymmen för att samla grupper i huset, men under workshopen var allt inte klart men möjligheter finns. Här finns många möjligheter till speciella program med olika teman både som fristående skolprogram men också i kombination med ett "vanligt" studiebesök.

Vad man vill berätta om:

Att brott och straff inte bara finns i vår historia utan också i vår nutid och troligen också i vår framtid. Att mänskliga rättigheter inte är en självklarhet. Att kunskap är makt och att väldigt många som suttit i fängelse inte har klarat skolan och inte fått hjälp i tid. Att få besökare att känna att det är värt att bryta onda cirklar. Att det är ett mörkt kulturarv som man behöver minnas men inte hålla levande. Att allt som berättas om på museet har hänt på riktigt. Vad man kan göra med all tid när man sitter inlåst. Att man behöver ställa vissa frågor även om svaren inte är enkla, som t.ex.

- Blir man snäll om man sitter i fängelse eller får ett annat straff?
- Hjälper det att man blir slagen?
- Får man skylla sig själv?

Exempel på tema:

Om väggar kunde tala

Kunskap ger makt

Brott och straff

Lås in- lås upp

Släpp fångarna loss, det är vår

Det fängslande samhället

Flykten från fängelset

Eftersom Fängelsemuseet kan erbjuda många olika teman blir exemplet i detta fall en utökad guidning med praktiska inslag. Namn på dagen kan vara något av ovanstående eller något annat. Förberedelser:

Eleverna väljer ett valfritt brott(utifrån en verklig lista från ca 1500 talet) som de sedan har som hemlighet tills de kommer till museet.

Besöket

Startar vid Trähästen och Skamstocken där eleverna hälsas välkomna och får avslöja "sitt hemliga brott" i en första värderingsövning. Är t.ex. "palla äpplen" och att "ljuga för mamma" ett brott? De elever som vill kan få prova att sitta på trähästen eller spännas fast i skamstocken. Därefter fortsätter gruppen in till straffhjulet där nästa värderingsfråga ställs: Blir man snäll om man får ett straff?

Sedan slingrar man sig vidare (det är ganska trångt i lokalerna) in i cellen som är en Storarrest där många fångar satt tillsammans i väntan på sitt straff. Här är det trångt även för en skolklass och man får sitta ner på säckar medan guiden berättar.

Guiden frågar säkert också vad som händer om man fiser för att belysa hur utsatta alla var. Arkitekturen visar här att man ska ner och böja sig och underkasta sig. På vägen ut passerar man en trång korridor där man löper gatlopp och man skyndar sig ut i det fria där man kan vara sig själv en stund och hämta andan. En värderingsövning för att samla ihop intrycken från gatloppet och trängseln under jord avslutar första delen.

Man vandrar vidare runt fängelsemurarna där man får uppleva hur arkitekturen visar hur man ska känna sig, liten inför makten då byggnaderna tornar upp sig inför en. Värderingsövning – hur känns det? Därefter går man vidare och tittar in genom källarfönstren där straffcellerna finns. Sedan kommer man till avrättningsplatsen där en skulptur ”Människans frihet” av Gunnar Cyrén finns. Den kan tolkas eller diskuteras både avseende form, färg, symbolik, placering och namn. Därefter fortsätter besöket i det nya fängelset där arkitekturen återigen blir tydlig då fönsterna är placerade högt för att ljuset ska träffa hjärtat. Här får man gå med halva steg och prata med halv röst och får förklaringen till det. Man får ev. låsa in någon frivillig eller en förberedd lärare och ha en värderingsövning om att vara inlåst och om det spelar någon roll var man är inlåst, slott eller fängelse?

Vandringen går vidare och man får träffa ”Stickan” innan man kommer in till Konstrummet där man samlat vad fångar målat och skrivit under sin tid på fängelset. Här är Tanken fri även om kroppen är inlåst och en värderingsövning om detta kan kanalisera elevernas ev. förvirring. Sedan samlas man i salen där eleverna får måla, skriva och göra pappersskulpturer för att bearbeta sina frågor och känslor, precis som fångarna fått göra. Besöket avslutas med att alla elever får en stjärna för gott uppförande.

Ämnen: Samhällskunskap, Bild, Svenska, Historia

Efterarbete: Diskussionsfrågor kring utanförskap, straff och brott, teckningar, dikter, studera andra konstverk.

Pia Åkesson, Qvarnstensgruvan i Lungås, på uppdrag av ArbetSam.

Rapport Pedagogiskt projekt Arbetslivsmuseer som klassrum 2015